

Představy učitelek mateřských škol a rodičů o dítěti a dětství

Romana Vacenovská

Bakalářská práce, 2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Romana Vacenovská

Osobní číslo: H12422

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: prezenční

Téma práce: Představy učitelek mateřských škol a rodičů o dítěti a dětství

Zásady pro vypracování:

Vymezení terminologie: dítě, dětství, naivní teorie, předškolní období.

Vymezení teoretických východisek z oblasti vývoje dítěte a dětství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím polostrukturovaného interview.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat pomocí otevřeného kódování, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, Peter. Naivné teórie dieťaťa a ich pedagogické využitie. Pedagogika, 1992. č. 1. ISSN 0031-3815.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Vyd. 2., Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník, Praha: Portal, 1995. ISBN 80-717-8029-4.

SKORUNKOVÁ, Radka. Úvod do vývojové psychologie, Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-807-0419-564.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ et al. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Peter Gavora, CSc.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **22. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 22. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 22.1.2015

.....
Krausová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá představami učitelek mateřských škol a rodičů o dítěti a dětství. Teoretická část popisuje jednotlivé vývojové etapy dítěte, pohled na dítě a dětství z historického pojetí a v poslední řadě charakterizuje typy současného dětství.

Praktická část bakalářské práce interpretuje rozhovory učitelek mateřských škol a rodičů. V závěru praktické části jsou uvedeny odpovědi obou skupin respondentů na výzkumné otázky.

Klíčová slova:

Dítě, dětství, předškolní období, naivní teorie.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the ideas of kindergarten teachers and parents about the child and childhood. The theoretical part describes the various developmental stages of the child, the view of the child and childhood from a historical concept and finally characterizes the types of contemporary childhood.

The practical part of the thesis interprets the interviews of kindergarten teachers and parents. At the conclusion of the practical part are answers of the two groups of respondents on the research questions.

Keywords:

Child, childhood, preschool period, naive theory.

Touto cestou bych chtěla poděkovat především vedoucímu mé bakalářské práce, panu prof. PhDr. Peteru Gavorovi, CSc. za konzultace, trpělivost a odborné rady. Dále bych chtěla poděkovat učitelkám mateřských škol a rodičům za poskytnutí potřebných informací. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také své rodině za podporu a pomoc.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

"Kdo nikdy nebyl dítětem, nemůže se stát dospělým." (Charles Spencer Chaplin)

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÝCH ETAP DÍTĚTE	11
1.1 PRENATÁLNÍ OBDOBÍ.....	11
1.2 NOVOROZENECKÉ OBDOBÍ	12
1.3 KOJENECKÉ OBDOBÍ	13
1.3.1 Kognitivní vývoj	13
1.3.2 Sociální vývoj.....	14
1.3.3 Tělesný vývoj.....	14
1.4 BATOLECÍ OBDOBÍ.....	14
1.4.1 Kognitivní vývoj	15
1.4.2 Emoční a sociální vývoj	15
1.4.3 Tělesný vývoj.....	16
1.5 PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ.....	16
1.5.1 Kognitivní vývoj	17
1.5.2 Emoční vývoj	17
1.5.3 Tělesný vývoj.....	17
1.6 ŠKOLNÍ OBDOBÍ.....	18
1.6.1 Kognitivní vývoj	18
1.6.2 Emoční vývoj	18
1.6.3 Tělesný vývoj.....	19
2 DÍTĚ A DĚTSTVÍ V HISTORICKÉM POJETÍ	20
2.1 DÍTĚ V OBDOBÍ PRAVĚKU	20
2.2 DÍTĚ V OBDOBÍ STAROVĚKU	20
2.3 DÍTĚ V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU	21
2.4 DÍTĚ V OBDOBÍ NOVOVĚKU	21
2.5 NOVÝ POHLED NA DÍTĚ	22
3 SOUČASNÉ DĚTSTVÍ	23
3.1 MEDIALIZOVANÉ DÍTĚ	23
3.2 SCHOLARIZOVANÉ DÍTĚ.....	23
3.3 CITOVĚ PŘETÍŽENÉ DÍTĚ	24
3.4 AGRESIVNÍ DÍTĚ	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
4 VÝZKUM	27
4.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÝ CÍL	27
4.1.1 Dílčí výzkumné cíle	27
4.1.2 Výzkumné otázky.....	27
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	28
4.2.1 Charakteristika učitelek mateřských škol.....	28
4.2.2 Charakteristika rodičů	29

4.3	VÝZKUMNÁ METODA	29
4.4	VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT.....	29
4.4.1	Dítě	30
4.4.2	Dětství	31
4.4.3	Růst a rozvoj dítěte.....	33
4.4.4	Vliv rodiny a školy na rozvoj vlastností u dítěte.....	35
4.4.5	Vstup do ZŠ.....	36
4.4.6	Kresba	37
4.4.7	Hra.....	39
4.4.8	Dětství dnes a v minulosti	40
5	ZÁVĚR VÝZKUMU	42
5.1	SOUHRNNÉ VÝSLEDKY	42
	ZÁVĚR	45
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	49
	SEZNAM OBRÁZKŮ	50
	SEZNAM TABULEK.....	51
	SEZNAM PŘÍLOH.....	52

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Představy učitelek mateřských škol a rodičů o dítěti a dětství“ jsem si zvolila proto, že mě zajímá nejen z hlediska budoucí profese učitelky mateřské školy, ale také jako z pozice budoucího rodiče. Téma je velice zajímavé, protože se na danou problematiku najdou zcela odlišné názory a odpovědi. Každý z nás totiž chápe pojem dítě a dětství jinak. Téma jsem si vybrala také ze své vlastní zvědavosti. U učitelek mateřských škol jsem předpokládala určitou odbornost a profesionalitu v daném oboru a u rodičů laiků přesně naopak.

Cílem bakalářské práce je především odhalit, jaké mají učitelky mateřských škol a rodiče představy o dítěti a dětství. Teoretická část je rozdělena do tří tematických kapitol. První kapitola si klade za cíl charakterizovat vývojové etapy dítěte. Podkapitoly jsou dále zaměřeny na tělesný, sociální a emoční vývoj dítěte v daném období. Druhým cílem teoretické části je popsat historické pojetí dítěte a dětství. Zde se práce zaměřuje na dítě a dětství v období pravěku, starověku, středověku a novověku a poslední část kapitoly nahlédne na nový pohled na dítě a na osobnosti spojené s touto teorií. Na druhou kapitolu naváže poslední, velmi blízká, která si klade za cíl představit typy současného dětství. V dnešní době je velmi těžké stanovit jeho jednotnou charakteristiku, protože je každé dítě vysoce individuální, neustále se vyvíjí a je ovlivňováno různým sociálním prostředím, které ho obklopuje.

Jak už vypovídá samotný název bakalářské práce, empirická část formuluje vnímání učitelek mateřských škol a rodičů v oblasti chápání pojmu dítě a dětství. V praktické části bakalářské práce jsou uvedeny interpretace rozhovorů obou skupin respondentů. Rozhovory jsou zaměřeny nejen na to, jak učitelky mateřských škol a rodiče vnímají současné dítě a dětství, ale také co podle nich dítě získá či ztratí v dětství, jak vnímají růst a rozvoj dítěte, jakou funkci připisují ke hře a kresbě a jaké vnímají shody a rozdíly mezi školním a rodinným působením na dítě. Rozhovory jsou provedeny s učitelkami z různých mateřských škol a s rodiči předškolních dětí. V závěru praktické části jsou uvedeny odpovědi na výzkumné otázky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÝCH ETAP DÍTĚTE

Pojem **dítě** nemá jednotnou definici ani věkové vymezení. Podle J. Průchy, E. Walterové a J. Mareše (2013, s. 46) je dítě lidským jedincem, který se časově vymezuje od svého zrození po dobu dospívání. Někteří autoři dítě časují i před narozením, to znamená v prenatálním období.

Pojem **dětství** má v současné době několik definic, která přinášejí jisté odchylky především v periodizaci tohoto období. Pod pojmem dětství si například můžeme představit dobu, ve které se uskutečňují vývojové změny dítěte. Ty nejvýraznější se odehrávají v předškolním období. Délku tohoto období je však těžké určit. Je ovlivněno především individualitou každého dítěte a jeho konkrétními potřebami. Dětství je obdobím, ve kterém dítě vyžaduje pomoc od druhého člověka (Kollariková, Pupala, 2001, s. 27).

J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš (2013, s. 49) definují dětství jako „*Počáteční období životní dráhy každého jedince, začínající narozením a končící změnou dítěte v adolescenta (tj. asi ve věku 14-15 let).*“

Dětství je obdobím celkového rozvoje jedince. Na ovlivnění jeho rozvoje se podílí například rodinné prostředí a škola. Dětství má jednotlivé etapy, které mají svá specifika (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 41).

S dětstvím také úzce souvisí pojem **naivní teorie**, což jsou dětská ztvárnění jevů, které nejsou nijak vědecky podloženy ani dokázány. Dítě poznává svět již od prvních dnů po narození. Jeho vnímání je spontánní a nezáměrné. Dětské naivní teorie jsou velice pevné a dospělý by je dítěti neměl jakkoliv vyvracet ani je přetvářet. Při utváření těchto teorií na dítě působí několik faktorů (mateřská škola, vrstevníci, rodina, později základní škola) (Gavora, 1992, s. 95 - 97).

1.1 Prenatální období

Etapa lidského života nezačíná až narozením jedince. V některých kulturách se stáří člověka počítá již od předpokládaného početí. Prenatálním obdobím je myšleno období mezi oplodněním a narozením jedince. Toto období trvá většinou 9 kalendářních měsíců, tedy 40 týdnů. Prenatální období lze dělit do tří etap:

1. **Fáze oplodnění** (trvá 3 týdny)
2. **Embryonální období** (přibližně od 4. do 12. týdne)

3. Fetální období (od 12. týdne do porodu plodu)

Prenatální období je také označováno jako nejranější období vývoje lidského jedince. V první fázi oplodnění dochází ke splynutí mužské spermie s ženským vajíčkem. V embryonálním období dochází k utvoření základních orgánů člověka. V tomto období je plod nejvíce náchylný na teratogenní vlivy (vnější vlivy, které působí na vývoj plodu - kouření, působení léků a podobně). Ve třetí fázi jsou lidské orgány již zcela vyvinuty a začínají plnit své funkce (Langmeier, 2006, s. 23 - 24).

V tomto období má plod typické znaky, které se vyskytují v určitém období. Na začátku **druhého měsíce** se objevují prvotní pohyby plodu, které jsou charakterizovány tiky a záškuby. Ke konci tohoto období můžeme u plodu pozorovat pohyby jednotlivých končetin a později také hlavy. Ve **třetím a čtvrtém měsíci** je plod schopen pohybovat hlavou, končetinami a dokonce celým trupem. Na negativní podněty odpovídá sevřením pěstičky (Vágnerová, 2012, s. 63).

V **pátém měsíci** jsou lékaři schopni rozeznat pohlaví dítěte. **Šestý měsíc** se nejčastěji označuje jako období největšího růstu plodu, dítě výrazně přibírá na váze a roste do délky (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 36).

V **sedmém, osmém a devátém měsíci** se u dítěte rozvíjí především smyslové orgány. Čich, chuť a sluch se postupně dostávají na konečnou úroveň vývoje v prenatálním období. V jeho průběhu je již plod schopen rozeznat matčin hlas. Před porodem se uvnitř dělohy mění prostředí, dítě slyší hlas matky podstatně více a patřičně na ně reaguje (Vágnerová, 2012, s. 64).

1.2 Novorozenecké období

Novorozenecké období je období narození jedince, které přetrvává do jednoho měsíce dítěte. Toto období se vyznačuje především adaptací dítěte na okolní prostředí (Skorunková, 2007, s. 28).

Největším rizikem tohoto období je **porod** jedince, který je náročný nejen pro matku, ale také pro dítě. Zdravý novorozenec by měl vážit v průměru 3200g a měřit okolo 50cm (Hříchová, Novotná, Miňhová, 2000, s. 46).

Porodní fáze se odehrává většinou okolo 38. týdne těhotenství matky. Samotný porod začíná, když se svaly dělohy matky začnou uzavírat a rytmicky udávat stahy každých 15 až 20 minut a dále v kratších intervalech (Vasta, M Haith, Miller, 1992, s. 152).

Porod je důležitou událostí nejen v životě matky, ale také v životě dítěte. Dítě už není v těsném spojení s matkou, ale stává se samostatným jedincem. Pro dítě je narození velkou a podstatnou změnou, protože bylo v předešlé etapě života v prostředí, kde bylo jen matně slyšet zvuky a cítit dotyky. Po jeho narození je v prostředí, na které si musí postupně zvykat (Vágnerová, 2012, s. 65).

V novorozeneckém období převažují především nepodmíněné reflexy, to znamená, že má dítě vyvinut například reflex sací, vylučovací nebo úchopový. Nad sluchovým a zrakovým vnímáním dominuje vnímání hmatové. Pro dítě je důležitý přímý kontakt a dotyky. Novorozené dítě potřebuje dostatek spánku a klidu, v prvním měsíci života prospí cca 20h denně (Jakabčic, 2002, s. 34).

1.3 Kojenecké období

Kojenecké období je obdobím od prvního měsíce do jednoho roku života dítěte. V kojeneckém věku je pro dítě stěžejní uspokojit své vlastní biologické potřeby (potřeba jíst, pít, spát). V tomto období se do popředí dostává individualita každého dítěte. Projevuje se především v chování, prožívání a v celkovém vývoji a růstu dítěte. Znamená to tedy, že se každé dítě vyvíjí jinak (Vágnerová, 2012, s. 71).

1.3.1 Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj dítěte v tomto období je založen na rozvoji senzomotoriky. Charakteristickým rysem daného období je schopnost uchopení předmětu a následná manipulace s ním. Jakabčic (2002, s. 36 - 37) dělí senzomotorickou inteligenci do tří období:

- 1. Fáze primární kruhové reakce** (od 1. do 4. měsíce) - v tomto období se dítě zaměřuje na své vlastní tělo (sání, své pohyby);
- 2. Fáze sekundární kruhové reakce** (od 4. do 8. měsíce) - dítě v tomto období vykonává pohyb a činnost za jistým účelem, činnost je orientovaná na vnější objekty;
- 3. Fáze kombinované sekundární reakce** (od 8. do 12. měsíce) - v tomto období si je dítě schopno stanovit určitý cíl a snažit se o jeho dosažení, dokáže předpokládat následky svého chování.

1.3.2 Sociální vývoj

Důležitým faktorem, který působí na rozvoj sociálního citění u dítěte, je bezpochyby rodinné prostředí. V kojeneckém období se vyskytuje zcela nový rys a to je strach z cizí osoby, což je jistým projevem separační úzkosti u dítěte. Z počátku je kojeneček vůči druhému vrstevníkovi naprosto apatický, navázání kontaktu s druhým dítětem můžeme pozorovat až okolo 10. měsíce (děti se na sebe usmívají, vyměňují si hračky a podobně) (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 58 - 60).

Langmeier (2006, s. 68 - 70) rozděluje sociální porozumění na tzv. primární intersubjektivitu a sekundární intersubjektivitu dítěte. V primární fázi dítě ovládá mimiku, dokáže se usmát, a být emočně sdílné. Dítě se však nedokáže soustředit na dvě věci. Pozornost lze rozdělit až okolo osmého a devátého měsíce, kdy je dítě schopno vnímat více jevů např. mluvu matky a předmět, který mu ukazuje. Důležitým pokrokem v sociálním vývoji je sdílení pozornosti tzv. sekundární intersubjektivita. Dítě má větší radost ze sdílení pozornosti než z her a pohybových aktivit. Dítě si totiž uvědomuje, že vnímá věci stejně jako okolí (má stejné požadavky, přání, slyší a vidí stejné věci jako ostatní a podobně).

1.3.3 Tělesný vývoj

V kojeneckém období probíhá vývoj pohybového aparátu od hlavy po dolní končetiny. Zpočátku dítě ovládá pouze pohyby hlavičky, poté pohybuje s horními končetinami, dále dokáže sedět, lézt, poté zvládne stoj a první krůčky. U horních končetin probíhá vývoj pohybu od středu těla do stran, což znamená, že dítě ovládá nejdříve pohyby končetin a až poté ovládá pohyby prstů (rozvoj jemné motoriky). Ve druhém měsíci života dokáže dítě v poloze na břichu zvednout a udržet hlavičku. Zhruba ve třetím měsíci se opírá o lokty a hlavu už dokáže pevně držet. Okolo šestého měsíce se dítě dokáže chytit prstů druhé osoby a s pomocí se přitáhnout do sedu. V rozmezí od šestého do devátého měsíce se dítě učí lézt. V tomto procesu učení se dítě postupně snaží postavit se na nohy. Okolo roku dítě dokáže udělat první kroky (Skorunková, 2007, s. 31).

1.4 Batolecí období

Batolecí období se časově vymezuje od prvního do třetího roku života dítěte. V tomto období se rozvíjí především pohyb, řečová složka a rozvoj myšlení (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 74).

Jiná definice uvádí stejné časové vymezení batolecího období, nicméně s tím rozdílem, že specifickým rysem tohoto období je větší samostatnost dítěte a povolení vazeb. I v tomto období je ale dítě odkázáno na pomoc druhých, nejčastěji na pomoc od matky (Vágnerová, 2012, s. 120 - 121).

1.4.1 Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj v batolecím období je velkým mezníkem v celkovém vývoji jedince. Batole je schopné nejen předpokládat, co bude po určitém činu následovat, je ale také schopno určit, co je potřeba udělat, aby se čin opravdu stal. Rozvijí se také pozornost dítěte, která se projevuje především u hry. Pozornost batolete je ale pořád bezděčná a nestálá (Čačka, 2000, s. 50 - 51).

V tomto období nastává zcela nový úsek symbolického a předpojmového myšlení dítěte. V batolecím období se rozvijí především chuť experimentovat (dítě hodí předmět na zem a čeká, co se s ním stane). Děti jsou v tomto období velice zvědavé a zajímají se o vše nové. Také již umí využívat svou představivost. Například když je dítě v situaci, kdy nedosáhne na požadovaný předmět, je schopno představit si využití jiného prostředku (tyčky apod.), aby jej dosáhlo. K již zmiňovanému symbolickému myšlení dochází okolo konce druhého roku. V této fázi si dítě osvojuje řečové prostředky a dostává se tak na vyšší úroveň kognitivního vývoje (Langmeier, 2006, s. 78).

1.4.2 Emoční a sociální vývoj

I v batolecím období je dítě vázáno k matce a i při krátkém odloučení se může projevit separační úzkost. Langmeier (2006) dělí separace na tři fáze:

1. **Fáze protestu** (dítě je přesvědčeno, že mu rodič ve všem vyhoví a na zavolání přijde - pokud ne, křičí, má vztek a pláče);
2. **Fáze zoufalství** (krok po kroku dítě ztrácí naději, že mu rodič vyhoví a raději se uzavírá do sebe, odmítá pomoc od ostatních);
3. **Fáze odpoutání od matky** (dítě je v této fázi schopno najít jinou osobu, která mu rozumí a najde u ní útěchu, s rodiči stále nekomunikuje)

Tyto fáze mají individuální trvání, u některých dětí probíhají pár hodin, u některých celé dny. I když je dítě fixované na matku, dokáže ve svém okolí navázat vztahy, nejčastěji uvnitř širší rodiny. Pokud si dítě vytvoří takový vztah, je poté odloučení od blízké rodiny snazší (Langmeier, 2006, s. 80 - 82).

Pro batolecí období je typické takzvané období vzdoru. Matějček (2005, s. 125) ve své publikaci uvádí „*Období vzdoru má ve vývojové psychologii skoro takové místo jako později puberta. Přichází totiž skoro s touž pravidelností a jen málo která rodina může říct, že nic takového u svého dítěte nepozorovala*“. Dále uvádí, že je třeba mít na vědomí, že je toto období velkým mezníkem ve vývoji a není jakkoliv negativní nebo špatné, zkrátka k vývoji lidského jedince patří. Dítě může být vzdorovité, často projevuje nesouhlas a vztek, odmítá uposlechnout pokyny od rodičů a podobně.

1.4.3 Tělesný vývoj

V tomto období už je dítě schopno samostatné chůze bez pomoci druhého, ve které se dále zdokonaluje. Postupně by mělo zvládat chůzi bez opory, zvládnout se zastavit a znovu se rozejít. V roce a půl dítě dokáže vyjít a sejít schody s držením za ruku. V přibližně dvou letech je schopno chůze do schodů bez pomoci, později se také naučí u chůze střídat nohy jako dospělý. Ve třech letech je dítě schopno sejít i vyjít schody se střídáním nohou. Na konci tohoto období umí běhat a jezdit na trojkolce. Batole se vyvíjí také manuálně. V jednom roce dokáže záměrně upustit či chytit předmět. Dokáže postavit věž ze dvou až tří kostek. Ve dvou letech je dítě schopno udržet tužku a začíná s ní malovat po papíře. Ve třech letech už pouze nečmárá, ale dokáže nakreslit jednoduchý obrázek a osvojuje si také práci s nůžkami (Skorunková, 2007, s. 35).

1.5 Předškolní období

Předškolní období je věkově vymezeno od tří do šesti až sedmi let. Toto období je typické pro nástup do mateřské školy. Věkově je ukončeno tehdy, když je dítě sociálně zralé a je připraveno na nástup do základní školy. Pro předškolní období je charakteristická dětská fantazie a představivost, která dítěti pomáhá k rozlišení vztahu ke světu (Vágnerová, 2012, s. 177).

Hříchová, Novotná a Miňhová (2000, s. 48) označují předškolní období jako závěrečnou fázi raného dětství. Specifickým rysem daného období je dětská hra. Na rozdíl od předchozího období si dítě předškolního věku dokáže hrát se svým kamarádem. V tomto období jsou nejvíce preferovány hry, které v sobě zahrnují pohyb.

1.5.1 Kognitivní vývoj

Z předpojmového myšlení se dítě předškolního věku dostává na úroveň názorového myšlení. Znamená to, že už dítě dokáže v mysli operovat s představami. Je schopno usuzovat závěry, většinou ale pouze na vizuální bázi (dokáže určit čeho je méně nebo čeho je více). Myšlení v tomto období je egocentrické (vztahuje se pouze na dítě), magické (vlastní fantazie a přání) a antropomorfní (zlidšťování neživého). Dítě už je také schopno říci, co je realita a co je smyšlené (Langmeier, 2006, s. 90 - 92).

1.5.2 Emoční vývoj

Emoční vývoj u dětí předškolního věku je více vyrovnaný. V předškolním období nastává více pozitivních reakcí a dítě je stabilnější. Jejich prožívání a nálada je ovšem více intenzivní, často se jim střídá dobrá nálada se špatnou (dítě se dokáže v jedné chvíli smát a poté se bez problému rozplakat). V předškolním věku se také postupně vyvíjí emoční paměť, což znamená, že si dítě dokáže vzpomenout na dřívější citění a situace. S tím souvisí také pojem emoční inteligence, což v překladu znamená vnímání svých vlastních citů a také schopnost vcítit se do druhého. Předškoláci jsou v chování více empatictí a lépe se vyznají v pocitech jiných (Vágnerová, 2012, s. 218).

U předškolních dětí jsou v popředí pozitivní city (dítě je veselé, spokojené a radostné). V předškolním věku nemá problém s proječováním citů a navazováním vztahů v okolí. Předpokladem pro správný emoční vývoj dítěte jsou citové vztahy k ostatním lidem, což znamená, že je dítě schopno navázat kontakt s druhým dítětem nebo s dospělou osobou (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 80).

1.5.3 Tělesný vývoj

Dítě v předškolním věku neroste tak rychle jako od narození do dvou roků života. Rozvoj pohybového aparátu se však uskutečňuje mnohem rychleji. Tříleté dítě je schopno chodit po schodech nahoru i dolů bez pomoci druhého, dokáže snožmo skákat a je schopno držet rovnováhu pouze na jedné noze. V tomto období umí dítě kopat do balónu a jezdit na trojkolce. Ovládá také manipulaci s míčem, dokáže ho chytnout do rukou a hodit. Ve čtyřech letech je dítě schopno poskakovat na jedné noze, přeskakuje překážku a manipulace s míčem je na lepší úrovni (je schopno hodit na konkrétní cíl). V pěti letech již dítě umí chodit pozpátku a celkově se zdokonaluje v běhu, zastavení a podobně (Allen, Marotz, 2005, s. 99 - 17).

V předškolním období se dítě zdokonaluje nejen v hrubé motorice, ale učí se také držet tužku, ovládat manipulaci s nůžkami nebo jíst s příborem. Rozvíjí se především v manuální zručnosti. V tomto období se začíná projevovat lateralita dítěte, což znamená, že nastává výrazná dominance jedné ruky (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 68).

1.6 Školní období

Toto období je vymezeno věkem zhruba od šesti do jedenácti let života. Jak už vyplývá z názvu, školní období začíná nástupem do základní školy. V tomto období dítěti začínají povinnosti, plnění úkolů a celkově se mění denní řád (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 89).

Dítě je v daném období vystaveno několika změnám. Musí umět vycházet ve skupině, mělo by umět udržet pozornost a být soustředěné. Vzhledem k tomu, že je zahájena školní docházka a na dítě se valí povinnosti ze všech stran, mělo by umět nést zodpovědnost a odolat stresu. V takové situaci je pro něj nejdůležitější přítomnost rodiny (Kern, 2006, s. 176).

1.6.1 Kognitivní vývoj

Ve školním období je dítě více aktivní, nespokojí se se zprostředkovanou informací, činnost si chce vyzkoušet sám, získat nějakou zkušenost a povědomí o určitém jevu. Školák vnímá jevy a předměty za určitým cílem, hovoříme tedy o aktivním vnímání. Na začátku školního období je již dítě schopno vnímat určité předměty a jeho vnímání se postupně zevšeobecňuje. Okolo 10. a 11. roku je schopno vnímat jako dospělý jedinec (vyvinutý zrak, schopnost poznat všechny barvy, tvary a podobně). V tomto období si také dítě umí naplno vybavit předešlé vjemy v jeho paměti, má tedy určitou představivost. Je také schopno rozeznat realitu od světa fantazie. Ve školním období se vyvíjí především pozornost, která je krátkodobá a lehce narušitelná. Důležitým aspektem ve školním období je motivace ze strany rodiny i školy (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 94 - 95).

1.6.2 Emoční vývoj

Dítě již dokáže udržet své emoce a dostává je pod kontrolu. Emoce jsou více stálé a nejsou tolik intenzivní. Školák by měl umět odhadnout situaci, ve které své city může projevit nebo naopak udržet. Pokud své emoce dokáže skrýt, nahromadí se a dítě je pak projevuje

v jiných aktivitách. Charakteristickými projevy v tomto období jsou pocity žárlivosti a pocity hněvu (Vacínová, Trpišovská, Farková, 2010, s. 93).

Ve školním období se utvářejí takzvané vyšší city (morální city, estetické city apod.). V této etapě je dítě ve většině případů optimisticky naladěno a převažuje u něj dobrá nálada. Po emoční stránce se dá období charakterizovat jako klidné, mírné a bez vzteků (Hřichová, Novotná, Miňhová, 2000, s. 51).

1.6.3 Tělesný vývoj

Ve školním období je vývoj tělesného aparátu urychlenější, než tomu bylo v předešlých vývojových etapách. Dítě má radost z pohybu a vyhledává pohybové aktivity, protože mu pomáhají k jeho psychickému uvolnění. V tomto období je vhodné, aby mělo dítě nějakou pohybovou aktivitu. Pokud má dítě špatnou náladu a je často mrzuté, mělo by vyhledat nějaký sport, který se stane náplní jeho denního režimu (Šimíčková - Čížková, 2008, s. 94).

Oproti předškolnímu období jsou pohyby v tomto období hbitější, rychlejší a obratnější. V daném období mají děti velkou potřebu se pohybovat. Vyhledávají aktivity jako je běh, šplh, jízda na kole, tancování a podobně. Dítě je schopno udržet rovnováhu jak na pravé, tak na levé noze. Dítě, které si osvojí novou pohybovou aktivitu, jí má zapotřebí neustále opakovat (Allen, Marotz, 2005, s. 130 - 145).

2 DÍTĚ A DĚTSTVÍ V HISTORICKÉM POJETÍ

Následující podkapitoly jsou zaměřeny na to, jak se na dítě předškolního věku a dětství nahlíželo v dřívějších dobách. Tedy na to, jakou mělo dítě hodnotu a postavení ve společnosti a to především v období pravěku, starověku, středověku a novověku. V poslední podkapitole je nahlédnuto, jaký je na dítě pohled v dnešní společnosti.

2.1 Dítě v období pravěku

Vzhledem k tomu, že z období pravěku neexistují žádné podložené písemnosti o tehdejší bytí, dokládají nám způsob předešlého života pouze výzkumy. V pravěké době si byli všichni ve společnosti rovni, což znamená, že byly děti již od raného dětství zapojovány do prací dospělých a tuto činnost napodobovaly. S tím jsou také úzce spjaty hračky, které z pravěku pocházejí. Většinou totiž charakterizovaly nějaký nástroj, který se běžně používal v praktickém životě dospělých. Dětské hračky měly ovšem i jiný charakter. Z této doby se dochovalo několik postav zvířat a lidí, které jsou považovány za hračky. V pravěké společnosti nevychovávaly děti pouze rodiče, ale všichni dospělí. Hlavní funkcí rodiny bylo rozmnožování a na dítě se nahlíželo jako na zachovatele rodu (Šmelová, 2004, s. 12).

V období pravěku nebyl příliš kladen důraz na vývoj jedince a jeho dětství. Dětství se dělilo do **tří fází**, přičemž první je popsána jako období, kdy se dítě váže na dospělé a to především k matce. Druhé období je charakteristické pro dítě od čtyř do pěti let, kdy se osvobozuje od matky. Dívky zůstávají v domácnosti s matkou a chlapci se připravují na praktické věci. Třetí fáze začíná v pubertě, kdy se jedinec připravuje na budoucí život (Šmelová, 2008, s. 9 - 10).

2.2 Dítě v období starověku

Z pravěké společnosti se postupně stávala společnost více uspořádaná a docházelo také k sociální odlišnosti, což znamená, že se společnost více usazovala. Starověká společnost se dělila na vládnoucí a nesvobodný lid. Ve vládnoucí společnosti se projevovala především fyzická dovednost a vědění. Cíl výchovy byl v těchto dvou skupinách lidí odlišný. Výchova nesvobodných občanů připomínala spíše pravěk, protože se děti zúčastňovaly práce dospělých a byly vychovány tak, aby sloužily svým nadřízeným. Naproti tomu děti svobodných občanů měly možnost projevit své dovednosti v hrách. V období starověku nemělo dítě ve společnosti žádné postavení. Proto, že dítě patřilo otcí, mohlo s ním být naloženo jakkoliv (Šmelová, 2004, s. 13).

Toto období je charakterizováno pojmem **infanticida**, což v překladu znamená záměrné usmrcení dítěte, které bylo prováděno například proto, že mělo dítě vrozenou vadu anebo proto, že si její rodina nemohla dovolit anebo nechat a to z jakéhokoliv důvodu. Změna přichází až s rokem 374, kdy se začalo považovat zabití dítěte za vraždu (Kollariková, Pupala, 2001, s. 40).

2.3 Dítě v období středověku

Období středověku je charakterizováno jako období křesťanství. Na dítě se už nenahlíží jako na majetek otce, ale jako na dílo boží. Rodiče jsou za děti a jejich výchovu zodpovědní Bohu. Již v prenatálním období bylo na dítě nahlíženo jako na boží stvoření, které se začleňovalo do křesťanství důležitým procesem a to křestem. Dítě ve středověku bylo pro rodinu nejen zárukou pokračování jejich rodu, ale také pro ně představovalo péči o rodiče ve stáří. V tomto období se stále nemění postavení dcery v rodině, která se považovala za méněcennou a nedoceněnou. Hlavní cíl výchovy spočíval v poslušnosti a poddajnosti společnosti (Šmelová, 2008, s. 13 - 15).

Pro toto období je typické spojení **malý dospělý**, což znamená, že mělo dítě velmi krátké dětství a brzy se začleňovalo do světa dospělých. Dětství trvalo zhruba pět nebo sedm let. Dítě se poté učilo od dospělých nejružnějším pracím a postupně jim pomáhalo. Stěžejní povinností bylo pracovat, pokud však dítě nemělo žádné povinnosti a úkoly ze strany rodičů, mohlo se věnovat hře (Kollariková, Pupala, 2001, s. 41).

2.4 Dítě v období novověku

Období novověku představuje pro dítě a dětství významnou změnu a vývoj. Nový pohled na dítě přineslo období osvícenství, které dbalo na význam výchovy dítěte. V tomto období přinesly pochopení a další vývoj kupředu osobnosti jako **J. A. Komenský** (1592 - 1670), **John Locke** (1632 - 1704) a **J. J. Rousseau** (1712 - 1778) (Šmelová, 2004, s. 16 - 17).

Jan Amos Komenský prosazoval ve svých dokladech především lásku k dítěti a respekt k jeho lidské přirozenosti. John Locke byl představitelem individuální výchovy, prostřednictvím které by mělo dítě dosáhnout efektivního vývoje. Jeana Jacquesa Rousseaua se na dítě díval jako na svobodnou bytost a vymáhal dětská práva. U J. J. Rousseaua se objevuje středověká myšlenka, která považuje dívky za nevzdělané, a proto by se měly zdokonalovat pouze v domácích pracích (Šmelová, 2004, s. 16 - 18).

2.5 Nový pohled na dítě

Nový pohled na dítě se váže ke konci 19. století. V průběhu 19. století byla všeobecná bída ve společnosti, která byla způsobena nezaměstnaností. V manufakturách pracovaly nejen ženy, ale také děti, které pro továrny představovaly levnou pracovní sílu. Na konci 19. století byla díky prosazení dětských zákonů zakázána dětská práce a na děti se již nenahlíželo jako na malého dospělého. Na správný rozvoj dítěte a respektování dětství bylo apelováno až od 20. století. Na dětství bylo nahlíženo jako na důležité a specifické období lidského života každého jedince. Hnutí nové výchovy ovlivnili především J. J. Rousseau a J. J. Pestalozzi. Ne vždy byl nový pohled na dítě akceptován. Především za totalitního režimu, kdy byly odmítány dané přístupy ve výchově. Tento fakt se odehrával i v Československu, kde došlo ke zrušení myšlenek reformní pedagogiky. Osobnosti reformní pedagogiky nahlížely na dětství jako na prvotní období života každého člověka (Šmelová, 2008, s. 21 - 22).

3 SOUČASNÉ DĚTSTVÍ

Následující kapitola je zaměřena především na typy dětství, které se v současné době vyskytují nejčastěji. Je však nutno dodat, že je dnešní dětství pestré a různorodé, proto není snadné charakterizovat děti ani dětství současné doby. Průběh dětství a vývoj dítěte ovlivňuje několik faktorů. Za ten největší a nejdůležitější lze považovat prostředí, ve kterém dítě vyrůstá (vzdělanost rodičů, kulturní odlišnosti, výchovné styly rodičů apod.).

3.1 Medializované dítě

Moderní technika dnešní doby nám přináší jistá pozitiva, ale i negativa. Pozitivní stránkou věci je to, že má široká veřejnost, včetně dětí, přehled o dění ve světě. Díky počítači, televizi a médiím máme svět takzvaně "na dosah". Tato vyspělá doba a moderní techniky ovlivňují především děti a mládež. Média a také počítač a televize mají vliv na tvorbu názorů, postojů, hodnot a zájmů u dětí. Uvedené složky médií rozdělují děti a mládež na dvě skupiny. Tou první jsou ti, kteří se stávají závislími. Druhou skupinu tvoří děti a mládež, kteří si vybírají z široké multimediální nabídky podle svého vlastního uvážení. Pozitivem je například to, že si děti utváří kladný vztah k jiným etnikům a utváří si toleranci, dále si vytváří kladný vztah ke zvířatům a podobně (Helus, 2004, s. 64 - 66).

Moderní technika, tedy počítače a televize mají negativní působení na tělesný rozvoj dítěte. S častým sezením u již zmiňovaných počítačů nebo televizí souvisí vzrůstající nadváha u dětí. Děti mají v dnešní době velice málo pohybu na úkor práce s moderní technikou. Takové děti mohou mít při nástupu do základní školy problémy s pohybovými aktivitami, s řízením vlastního těla a podobně (Zähme, Zierk, 2005, s. 59 - 60).

3.2 Scholarizované dítě

Scholarizaci lze také definovat jako zeškolnění. Scholarizací jsou děti v průběhu vývoje ovlivněny a stává se tak prvkem jejich dětství. Škola ovlivňuje například jazykové dovednosti dítěte, rozvoj v komunikaci, jedinec se naučí řešit problémy, životní situace a podobně. Mnoho dětí začíná v současné době chápat školu jako něco, prostřednictvím čeho se lépe uplatní v budoucnosti. Existují však dvě skupiny žáků, pro které se stává škola původcem strachu nebo nízkého sebevědomí. Ti, kteří mají ve škole problémy a žáci, kteří nesplňují přehnané nároky ze strany rodičů (Helus, 2004, s. 73).

Pokud má dítě ve škole nějaký problém (špatný prospěch, nesoustředěnost, nemá ve třídě kamaráda), projeví se to většinou na jeho chování. Může být podrážděné, pociťovat pocit méněcennosti, často může vyrušovat, uzavřít se do sebe a nekomunikovat s okolím. Projevů může být hned několik. Důležitou roli v tomto případě hrají rodiče a také učitelé. Je důležité, aby si všímali chování dítěte ve škole i doma a při problému včas zareagovali (Train, 2001, s. 51 - 52).

3.3 Citově přetížené dítě

"Emocionální přetížeností zde myslíme to, že dítě je vystaveno citovým zážitkům, které nedokáže vnitřně zpracovat jako orientující a posilující zkušenost, jako něco smysluplného." (Helus, 2004, s. 75)

Mezi dětské zkušenosti, které nemůže z jakéhokoliv důvodu přijmout, patří duševní otřesy, se kterými se dítě špatně vyrovnává. K dalším patří také zátěž, napětí, odloučení neboli frustrace a podobně. Na rozdíl od dospělých se s danými situacemi děti vyrovnávají hůře. Jistou obranou proti těmto zážitkům je zapomínání na ně, jako by se nikdy předtím nestaly. Nepříjemné situace však děti nevypustí úplně, zůstávají jim v podvědomí a dále se promítají do jejich snů, navozují pocity úzkosti, deprese, špatné nálady, nechut k jídlu, bolesti hlavy a jiné (Helus, 2004, s. 75 - 76).

Citlivější dítě potřebuje od rodiny – nejlépe od matky nebo otce podporu, čas a trpělivost. Dítě by mělo být vystavováno nepříjemným situacím častěji, aby si na ně zvykalo a posilovalo své reakce. Rodiče by měli být všímaví, a jakmile zpozorují, že je u dítěte něco v nepořádku, měli by si s ním promluvit a pomoci mu. U takových dětí je důležitá především komunikace. Například po příchodu dítěte ze školky by si s ním rodič měl popovídat o jeho zážitcích (Špaňhelová, 2004, s. 22 - 23).

3.4 Agresivní dítě

Existuje několik příčin agresivity u dětí. Dítě může být agresivní proto, že se mu něco nelíbí nebo neví, jak se v dané situaci zachovat. Je také možné, že agresivitu u dítěte vyvolává jeho vlastní temperament a povaha, kterou mohlo částečně zdědit od rodiče. Situací, kdy je dítě agresivní, může být hned několik. Spouštějícím faktorem může být například situace, kdy se dítě nepohodne s dospělým a chce něco jiného, než mu dospělý říká. Další situací může být třeba hádka s kamarádem ve třídě (spor o hračku). Uvedené situace dítě popudí

buď k fyzickému napadení, nebo slovnímu napadení druhé osoby. U dětí předškolního věku se většinou jedná o bouchnutí, uhození nebo škrábání (Špaňhelová, 2004, s. 25 - 26).

S pojmem agresivní dětství je úzce spojován pojem šikana. Agresivita se stává v posledních letech nejčastější výtkou ze strany společnosti vůči dětem. M. Kolář (1997), který je odborníkem na šikanu ve školství uvádí, že je ve škole šikanováno zhruba 20% žáků. Hledat příčinu agresivity a šikany u dětí je velmi těžké. Jedním z faktorů může být například televize, počítačové hry, filmy a podobně. Tyto prvky jsou ve většině případů plné násilí. Na šikanu je v dnešní době nahlíženo jako na normální věc. Většinou se vina svalí na samotnou oběť, protože si za to může v podstatě sama - jedinec není průbojný, je málo sebevědomý a není agresivní. Příčin šikany může být hned několik. Můžou to být například neúspěchy ve škole, žárlivost na oběť nebo jen pouhé vyprošťování se ze stereotypu nebo nudy (Kolář, 1997 in Helus, 2004, s. 77 - 79).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce se zabývá tím, jak učitelky mateřských škol a rodiče nahlíží na dítě a dětství.

4.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumu bylo odhalit, jaké mají učitelky mateřských škol a rodiče představy o dítěti a dětství. Výzkumný cíl byl zvolen proto, aby odhalil představy o dítěti a současném dětství nejen z pohledu pedagoga, ale také z pohledu rodičů a následně mohly být tyto představy porovnány. Je zřejmé, že učitelky mateřských škol mají jisté poznatky z oboru a disponují svou profesionalitou. O to zajímavější bude učitelky mateřských škol porovnávat právě s rodiči laiky.

4.1.1 Dílčí výzkumné cíle

Následující dílčí cíle vychází z hlavního výzkumného cíle:

- Popsat, jak učitelky mateřských škol a rodiče vnímají současné dítě a dětství.
- Odhalit, co podle rodičů a učitelek mateřských škol děti získávají či ztrácejí v dětství.
- Popsat, jak učitelky mateřských škol a rodiče vnímají růst a rozvoj dítěte.
- Posoudit, zda učitelky mateřských škol a rodiče vnímají, jaké jsou rozdíly mezi dětstvím dnes a dětstvím dříve.
- Odhalit, jakou funkci připisují ke kreslení.
- Popsat, jakou funkci připisují k dětské hře.
- Odkrýt, jaké jsou podle učitelek a rodičů shody a rozdíly mezi školním a rodinným působením na dítě.

4.1.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vycházejí z výše uvedených dílčích cílů:

- 1) Jaké jsou představy učitelek mateřských škol a rodičů o dítěti a dětství?
- 2) Jaká je představa učitelek mateřských škol a rodičů o tom, co dítě získá v dětství a co ztrácí, když je starší, například při vstupu do ZŠ?
- 3) Jaká je představa učitelek mateřských škol a rodičů o tom, proč děti rády kreslí?
- 4) Jaká je představa učitelek mateřských škol a rodičů o tom, proč si děti rády hrají?

- 5) Jaká je představa učitelek mateřských škol a rodičů o růstu a rozvoji dítěte?
- 6) Jaké jsou představy učitelek mateřských škol a rodičů o současném dětství?
- 7) Jaké jsou představy učitelek mateřských škol a rodičů o vnímání rozdílu pohledu na dětství dnes a dětství dříve?
- 8) Jaké jsou představy učitelek mateřských škol a rodičů o působení rodinného prostředí a školního prostředí na rozvoj vlastností u dítěte?

4.2 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem bakalářské práce jsou učitelky mateřských škol a rodiče v České republice. Výběrový soubor představovalo celkem dvanáct respondentů, z toho šest učitelek mateřských škol a šest rodičů ze Zlínského kraje. Výběr rodičů byl zaměřen především na ty rodiče, kteří mají děti v předškolním věku. Způsob výběru výzkumného souboru pro účel výzkumu byl dostupný výběr.

Výzkumný soubor představovaly učitelky mateřských škol a rodiče. V následujících tabulkách jsou uvedeny jejich základní charakteristiky. U rodičů bylo stěžejní mít děti v předškolním věku. Z důvodu ochrany jejich soukromí zde nejsou uvedena jména, učitelky jsou označeny písmenem U a rodiče písmenem R. Číslo u písmene znamená jejich pořadové číslo.

4.2.1 Charakteristika učitelek mateřských škol

Označení učitelky	Věk	Vzdělání
U1	23	Studium bakalářského oboru
U2	57	Střední pedagogická škola
U3	42	Studium magisterského oboru
U4	65	Střední pedagogická škola
U5	70	Střední pedagogická škola
U6	23	Studium bakalářského oboru

Tabulka 1 Charakteristika učitelek mateřských škol

U1 uvádí jako své středoškolské vzdělání gymnázium, nyní studuje druhým ročníkem oboru učitelství pro mateřské školy. **U2** dosáhla středního vzdělání v oboru učitelství mateřských škol a v budoucnu si vysokoškolský titul nebude dodělávat. **U3** disponuje titulem bakalář

v oboru učitelství pro mateřské školy a nyní studuje magisterský obor učitelství pro první stupeň základní školy. **U4** a **U5** jsou v současné době v důchodu a vypomáhají v mateřských školách v době pracovní neschopnosti personálu školy. **U6** má vystudované všeobecné gymnázium a v současné době studuje 3. ročník oboru učitelství pro mateřské školy.

4.2.2 Charakteristika rodičů

Označení rodičů	Věk	Počet dětí	Věk dětí
R1	35	2	2 a 6 let
R2	33	1	2 roky
R3	40	2	3 a 8 let
R4	29	1	6 let
R5	29	1	2,5 roku
R6	22	1	3 roky

Tabulka 2 Charakteristika rodičů

4.3 Výzkumná metoda

Za výzkumnou metodu šetření byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Učitelky mateřských škol i rodiče na otázky volně odpovídali. Otázky v rozhovoru byly otevřené, respondenti tak mohli odpovídat podle svého rozhodnutí. Rozhovory s učitelkami mateřských škol se uskutečňovaly v prostorách příslušných mateřských škol. S rodiči bylo interview realizováno na základě individuální domluvy. V průběhu rozhovoru bylo v případě potřeby měněno pořadí kladených otázek a přidávány doplňující otázky. Rozhovor s respondenty byl zaznamenáván na digitální záznamník. Před samotným rozhovorem byli respondenti seznámeni s použitím nahrávaných dat a také s jejich anonymitou.

4.4 Výsledky a interpretace dat

Odpovědi respondentů byly seřazeny podle kladených otázek. Ty byly následně podrobeny analýze a byly vybrány takové ukázky, které nejlépe reprezentují názor respondentů. V následujícím textu jsou pak interpretovány. Citáty učitelek jsou označeny písmenem U, rodiče písmenem R. Důležitá slova nebo slovní spojení v citátu jsou uvedena **tučně**.

4.4.1 Dítě

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Pro mě je dítě tvoreček, kterého jsem si jednoho dne donesla domů a celý jeho život jsem se ho snažila rozvíjet, aby našel v životě uplatnění.“</p> <p>R2: „Je to někdo, kdo má cítit, že je milován, má domov a taky zázemí. Nejen rodinné, ale i materiální.“</p> <p>R3: „Dítě, no po právní stránce si představím osobu do patnácti let nebo respektive do osmnácti let. No ale lidsky si představím nějakého malého človíčka, který potřebuje od rodičů pomoc.“</p> <p>R5: „Dítě? Dítě je bytost, která se o sebe není zatím schopna postarat a potřebuje pomoc druhého člověka, nejčastěji matky.“</p>	<p>U1: „Pro mě je dítě hravé, radostné, důvěřivé a optimistické. Člověk je dítětem v prvním období svého života.“</p> <p>U2: „Tak je to člověk, ale věkově je to podle mě dost individuální. U někoho ten pojem dítě ještě přetrvává do teď.“</p> <p>U4: „Pod pojmem dítě si představím malého, nedospělého jedince lidské bytosti. Časově bych ho dala od nuly až po čtrnáct roků. Dítě je hravé, dovádivé, tvořivé, fantazijní, možná i umíněné, tvrdohlavé a neposlušné.“</p> <p>U5: „Pod pojmem dítě si představím to nejkrásnější. Tedy pokud bychom mluvily o mojem dítěti.“</p>

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace z rozhovoru rodičů ukazují, že popisují dítě zdobnělinami, jako je například tvoreček, človíček, zlatíčko a podobně. Rodiče prostřednictvím zdobnělin poukazují na pevný a velký citový vztah ke svým dětem. Ve většině případů se rodiče, tedy matky, nechávají ovlivňovat svými emocemi a popisují své vlastní dítě a vztah, který k němu od narození zaujmají. Rodiče popisovali zejména to, co pro ně pojem dítě představuje, tudíž se snažili zachytit jakési definice tohoto pojmu. Popsanou situaci můžeme vidět u citátu R3, který obsahuje téměř vědeckou definici dítěte, což u rodiče spíše překvapuje. Citát R1 poukazuje na dva významné faktory: dítě se musí rozvíjet, tedy že je to dynamická bytost a rozvoj je potřebný pro jeho budoucí život. Citace R2, R3 a R5 jsou si velice podobné. Objevuje se zde nejen definice pojmu dítě, ale také se zde mluví o funkci rodičů, která je v průběhu dětství nenahraditelná a nejdůležitější. Podle většiny rodičů je dítě někdo, kdo potřebuje pomoc od druhého člověka, tedy od rodičů a poté zejména

od matky. Rodiče na rozdíl od učitelek mateřských škol odpovídali stručněji, nezabývali se věkovými hranicemi dítěte a podobně.

U učitelek mateřských škol jsou odpovědi více rozvedeny. Můžeme si toho všimnout například u citace U1 a U4, kde učitelky odpovídaly na to, co pro ně pojem dítě znamená a také do své definice přidaly vlastnosti dítěte. Ostatní učitelky určily věkové období dítěte. Ve většině odpovědí zazněl pojem, jako je individualita, čímž chtěly učitelky poukázat na to, že se věková hranice dítěte stanovuje obtížně. Za povšimnutí stojí slovní spojení "první období života" u respondentky U1, která takto vymezila věkovou hranici dítěte. U citace U5 se objevuje superlativ - nejkrásnější. Učitelka nepopisuje dítě objektivně, ale zaměřuje se na popis svého vlastního dítěte.

4.4.2 Dětství

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R2: „Dětství? To je ta část života dítěte, kdy hraní si převažuje nad povinnostmi anebo starostmi.“</p> <p>R3: „Dětství pro mě představuje to období, které je naplněné učením, ale především hraním, také sebepoznáním a zároveň období prosté odpovědnosti, kdy se odpouštějí chyby.“</p> <p>R4: „Je to období, kdy je dítě dítětem.“</p> <p>R5: „Dětství je období bez přetvářky, dítě vám řekne přesně to, co si myslí.“</p> <p>R6: „Dětství ... tak to by mělo být pro dítě to nejkrásnější období v životě. Období plné lásky, štěstí, her a bezstarostnosti.“</p>	<p>U2: „No je to období úplně nejtěžší, nejsložitější a nejdůležitější. Protože do šesti let se vám položí základ ke všemu, že se vlastně ta osobnost tvoří nejvíce z celého našeho života.“</p> <p>U3: „Dětství? No to je to období, ve kterém je dítě dítětem. Dětství je vlastně všechno to, co ho obklopuje a co prožívá v tomto období. Někdo ho může prožívat deset let, někdo patnáct let a mnozí z nás třeba i třicet let. Je to podle mě hodně individuální.“</p> <p>U4: „Dětství bych teda časovala asi tak od tří roků, protože tamto je spíš batole do těch tří, tak do čtrnácti let. Patnáct, to už bych řekla, že je člověk duševně i fyzicky vyspělý a má už svůj charakter.“</p> <p>U6: „Dětství je právně nějak do osmnácti let, ne?“ směje se. „Ale asi bych ho vymezila od narození do dvanácti let, protože potom už je</p>

	<i>puberta a to už podle mě nemá nic moc společného s dětstvím.“</i>
--	--

Interpretace kategorie

V odpovědích v oblasti dětství se ve většině případů názory rodičů a učitelek lišily. Rodiče odpovídali v téměř všech případech tak, že je dětství obdobím, kdy nemá dítě příliš starostí, povinností a odpouští se mu jeho chyby. V odpovědích rodičů se také několikrát objevuje to, že je dětství pouze období her. Ve většině odpovědí rodičů jsou uvedeny věkové hranice dětství jen okrajově, zaměřují se spíše na to, jaké období to pro dítě je, jaké aktivity v něm dítě vykonává a podobně. U citátu R3 si můžeme všimnout toho, že je dětství obdobím, kdybychom měli dítěti odpouštět jeho chyby. Rodič touto odpovědí chtěl poukázat na to, že dítě v tomto období není zodpovědné za své činy a jednáním. K tomuto se váže také citace R5, který uvádí, že je dětství období bez přetvářky. Dítě se v tomto období nepřetvařuje a je upřímné.

Naproti tomu učitelky nahlízejí na pojem dětství jako na etapu lidského života, která trvá určitý úsek. Časové období, které učitelky definovaly, však nebylo jednotné. Je to ovšem očekávané a pochopitelné, protože ani v odborné literatuře není toto období ostře vymezeno, proto se v několika citacích objevoval pojem jako je individualita a lidská rozdílnost. Za povšimnutí stojí citáty R4 a U3, ve kterých se nachází shodná definice dětství - období, kdy je dítě dítětem. Respondentky tím chtěly označit období, ve kterém se jedinec vyvíjí, vyrůstá a realizuje se. Je to pro ně jistá etapa lidského života. Citát U6 potom poukazuje na dětství nejen z vývojového hlediska, ale také z právní stránky. Citát U2 poukazuje na to, že je dětství ta nejdůležitější etapa v lidském životě, protože se zde formuluje celá osobnost.

4.4.3 Růst a rozvoj dítěte

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Jsem přesvědčená, že tyto pojmy jdou rukou v ruce společně. Růst je dle mého názoru fyzický růst dítěte a rozvoj je psychický růst dítěte.“</p> <p>R2: „No, tak pod pojmem růst si představuji asi fyziologický stav, třeba přírůstek váhy, růst do výšky a tak. A rozvíjí se motorické a psychické funkce. Pojmy jsou určitě úzce spjaté.“</p> <p>R3: „Pod pojmem růst si představím antropometrické změny a pod pojmem rozvoj si představím zase posun v oblasti neuropsychického vývoje. Oba pojmy charakterizují vývin osobnosti, ale každý znamená něco jiného, ale dá se říct, že spolu tyto dva pojmy hodně souvisí.“</p> <p>R4: „No, tak když se ptáte na růst, tak to pro mě znamená, že někdo roste, takže třeba růst fyzický. No, a pokud se ptáte na rozvoj, tak o tom můžeme mluvit třeba tehdy, když někdo získává psychické vlastnosti, dovednosti, inteligenci a podobně. No a teda společného mají podle mě to, že se spojují s celkovým stárnutím člověka a získáváním sebe sama, že jsi, jsou jako podobné a že spolu souvisí.“</p> <p>R5: „Růst je dle mého názoru spíše fyzického rázu a rozvoj spíše psychického. Obě tyto roviny by měly být v určité symetrii, což samozřejmě nebude platit u například postiže-</p>	<p>U2: „Jako určitě jsou si hodně podobné. Když dítě roste, tak se mu zároveň vše rozvíjí.“</p> <p>U3: „Někdo se vyvíjí překotně a nejsou pak všechny složky vyrovnané, třeba tady zrovna Lukášek je na tom fyzicky výborně, ale co se týká psychiky, vnímání a vztahů, tak tam je to úplně špatné.“</p> <p>U6: „Růst si myslím, že je spíše brán jako růst fyziologický a rozvoj je psychický, sociální a podobně. U toho růstu bych to fakt brala jako růst do výšky, přibírání na váze a rozvoj spíše poté druhé stránce. Je to ale určitě propojené, když bude mít dítě špatný růst, tak to určitě ovlivní i jeho rozvoj.“</p>

<i>ných jedinců, kde se každá stránka vyvíjí jinak rychle. Takže určitě ano, souvisí spolu tyto dva pojmy.“</i>	
---	--

Interpretace kategorie

Odpovědi na otázku co je to růst a rozvoj dítěte byly různorodé. Je možno říci, že odpovědi rodičů jsou ve většině případů odbornější než odpovědi učitelek mateřských škol. Rodiče dokázali odpovědět nejen na to, co tyto pojmy znamenají, ale také na to, jestli jsou na sobě nějak závislé. Toho si můžeme všimnout u citace R4, kdy respondentka odpověděla velmi odborně. Citace R1 a R4 obsahuje nejen vysvětlení pojmu, ale také vzájemnou souvislost. V citaci R3 si můžeme všimnout použití odborných výrazů jako je neuropsychický vývoj a antropometrické změny, což je u rodiče, jako laika, neobvyklé. Rodič popsal nejen pojem růst a rozvoj, ale také vysvětlil, co oba pojmy charakterizují.

U učitelů se objevovaly v citacích pojmy jako je podobnost a souvislost stejně jako u rodičů. Vysvětlení těchto dvou pojmů bylo však ojedinělé. Ve většině rozhovorů se objevilo pouze to, že jsou na sobě pojmy jaksi závislé a souvisí spolu. U citace U3 se objevuje příklad z učitelké praxe, učitelka uvádí příklad chlapce, avšak definici pojmů nedokázala uvést. Citát U6 obsahuje pojem špatný růst, učitelka se v citaci snaží poukázat na to, že pokud nebude růst fyziologický, ovlivní to následný rozvoj dítěte.

4.4.4 Vliv rodiny a školy na rozvoj vlastností u dítěte

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R2: „Podle mě mají obě dvě prostředí vliv na jejich výchovu a vzdělání. Rodiče převážně na výchovu a škola převážně na vzdělání.“</p> <p>R3: „Pozitivní efekt bude zajištěn tehdy, pokud bude působit rodinné a školní prostředí stejně, to znamená, že nepůjdou proti sobě. Ideální je dosažení synergie.“</p> <p>R4: „Pro děti jsou to dvě zcela zásadní a odlišná místa, kde se rozvíjí jejich vlastnosti. Podle mě mají obě dvě prostředí vliv na jejich výchovu a vzdělání. Rodiče převážně na výchovu a škola převážně na vzdělání.“</p> <p>R5: „Podle mě by spolu měly tedy tyto dvě prostředí spolupracovat, protože by si dítě mělo vzít odevšad jen to, co mu přinese kvalitní a dobrý život.“</p>	<p>U2: „Určitě v té rodině je to prvotní. Děti se učí nápodobou, takže to, co kolem sebe vidí, tak to si prostě pak ukládají do paměti a že se na to ani nemusí nějak soustředit, ale přesto to už potom dělají taky. Takže určitě podle mě je ta rodina na prvním místě. V některé rodině, kde to třeba chybí to pak dohání ta škola no. Jako, taky jsou takové případy, bohužel.“</p> <p>U3: „Rodina je určitě tím základem. Je to to nejdůležitější pro dítě. Škola by měla jen doplňovat, ale v mnohých případech je to přesně naopak. Že škola je ta hlavní a rodiče do školy odkládají děti a čekají od nás učitelky to, že jim děti nejen vzděláme v nějakých oblastech, ale že jim je taky vychováme.“</p> <p>U5: „Co se týká rodiny, to je základ a rodiče z toho nikdo neomluví. Pokud nedostane dítě základ v rodině, tak s tím škola velice málo udělá. Mnozí rodiče se v tomto spoléhají na školu, ale na vývoj a výchovu je stoprocentní rodina, tam dítě dostane vše pro svůj další život.“</p>

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace rodičů uvádí, že pro správný vývoj dítěte je především důležité, aby spolu rodina a škola spolupracovala. V citaci R2 uvádí respondentka důležitý poznatek: rodiče mají vliv převážně na výchovu a škola na vzdělání. To znamená, že se tyto dvě složky vzájemně doplňují a každá má přidělenou funkci. Je to ovšem očekávatelné, protože

je dítě v rodině především vychovááno. V citaci R5 respondentka přesně neodpovídá, jestli je pro dítě důležitější rodina nebo škola, uvádí však, že by spolu měla tato prostředí spolupracovat. V citaci R3 je užito slovní spojení "nepůjdou proti sobě", čímž respondentka vyjadřuje vzájemnou spolupráci školy a rodiny. Citace R4 uvádí, že jsou škola a rodina zcela odlišná místa, obě dvě se však podepisují na rozvoji vlastností u dítěte. Podle respondentky by měla rodina vychovávat a škola především vzdělávat.

Naproti tomu stojí odpovědi učitelek, které uvádí v rozhovorech to, že je rodina na prvním místě. Citát U3 uvádí, že je rodina pro dítě to nejdůležitější, tím pádem by měla zvládat obě dvě funkce - vychovávat i vzdělávat. Citát U2 a U3 uvádí také příběhy učitelek z praxe: děti jsou v mateřské škole nejen vzdělávány, ale také vychovávány.

4.4.5 Vstup do ZŠ

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „U mých dětí bylo mezi prvními zjištěními, které je dost zviklalo, zjištění, že Ježíšek neexistuje.“</p> <p>R2: „Noo, tak dítě asi získává hlavně ty zkušenosti, potom zážitky, dovednosti ze všeho a taky od všech, kteří ho v životě obklopují. No a ztrácí pochopitelně bezstarostnost s přicházejícími povinnostmi.“</p> <p>R3: „No a ztrácí se pochopitelně ta dětská bezstarostnost, těsný kontakt s rodinou a jistoty pramenící z dosavadního režimu dne. Musí si zvykat na nové prostředí, nové povinnosti a harmonogram dne.“</p> <p>R4: „No, tak když nastupuje do základní školy, tak podle mě získává spoustu nových dovedností, protože se učí psát, číst, počítat a podobně. No a ztrácí pochopitelně pocit volnosti.“</p>	<p>U2: „Kolikrát se rodiče snaží to oddálit, ten nástup do základní školy, aby si děti užily víc toho volna, toho bezstarostného dětství. A co získá? Konečně, konečně prostě ty znalosti, že se jako naučí číst, psát a tak.“</p> <p>U3: „Ztrácí se vše, kolem toho bezstarostného dětství a začínají školní povinnosti.“</p> <p>U5: „Ztrácí bezstarostnost, protože pokud dítě je v mateřské škole, tak tam má jenom hry, nemá žádné starosti. To určitě ztrácí, protože jakmile nastoupí do první třídy, má povinnosti.“</p>

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace z rozhovoru vypovídají o tom, že rodiče i učitelky mateřských škol popisují vstup do základní školy totožně. Ve většině případů se odpovědi shodovaly nebo hodně podobaly. Rodiče ve svých citacích uváděli nejvíce to, že přestup dítěte z mateřské do základní školy představuje především získávání zkušeností a otevírání nových obzorů. Uvádějí také, že ztrácí svou volnost a dětskou bezstarostnost. U citace R1 si můžeme všimnout, že respondentka uvádí příklad z nástupu jejího dítěte do základní školy, kde uvádí dětské zjištění, že Ježíšek neexistuje. Značí to, že děti při nástupu do základní školy ztrácí svou čistou duši a jisté představy o životě. V citátu R2 respondentka uvádí, že dítě získává při přestupu také dovednosti od ostatních, což znamená, že přebírá jisté autority, ať už od učitelů či ostatních spolužáků.

U učitelek mateřských škol se odpovědi příliš neliší. Objevují se zde také výrazy, jako jsou ztráta bezstarostnosti, volnosti, přebírání povinností, získávání nových zkušeností a podobně. Tyto pojmy nám ukazují, že je vstup dítěte do základní školy značnou změnou. Citát U5 poukazuje na to, že je velký rozdíl mezi mateřskou a základní školou. Podle učitelky se mateřská škola zaměřuje pouze na hraní, kdežto základní škola pro dítě představuje už jisté povinnosti. Citát U2 poukazuje na to, že rodiče vidí jisté pozitivum v tom, že má dítě odklad před vstupem do základní školy. Hlavním záměrem oddálení nástupu dítěte do základní školy je z pohledu rodičů vidina prodloužení dětství.

4.4.6 Kresba

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Je to podle mě asi jejich realizace, vyjadřují tím pocity, které slovně vyjádřit neumí. V kresbách a hlavně barvách se odráží jejich nálada.“</p> <p>R2: „Kreslení u dětí je v podstatě jistou komunikací s okolím.“</p> <p>R3: „Samotné kreslení také může sloužit jako komunikace, když dítě třeba ještě neumí mluvit, ale své pocity vyjadřuje na papír.“</p> <p>R6: „Protože je to pro ně nejjednodušší způ-</p>	<p>U1: „Prostřednictvím kresby dávají najevo také to, koho mají v rodině rády, kdo má v rodině jaké postavení a podobně. Děti, které bývají zdrženlivější častěji kreslí než ty děti, které jsou vůdci skupiny.“</p> <p>U3: „Pomocí kresby zjistíme u dítěte, jak se cítí, jakou má náladu, jak je rozumově vyspěle, výtvarně nadané a zda má nějaký problém.“</p> <p>U4: „Je to pro ně přirozené. Už obyčejný kla-</p>

<p><i>sob, jak vyjádřit svou náladu, emoce, pocity, když jim my dospěláci zrovna třeba nerozumíme.“</i></p>	<p><i>cek a malování do písku nebo malování s malkou prstíkem do mouky, takže je to pro ně přirozený projev.“</i></p> <p><i>U6: „Prostřednictvím kresby je to mnohem snadnější, proto se také považuje kresba za základní diagnostické prostředky u dětí předškolního věku. Můžeme v tom hodně vidět a dítě vždy v kresbě většinou vyjádří to, jak se cítí nebo nám tím říká, co se děje doma, můžeme z toho vyčíst postavení členů rodiny a podobně.“</i></p>
---	---

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace rodičů popisují kresbu jako prostředek komunikace mezi dítětem a dospělou osobou. Z citací rodičů je zřejmé, že je kresba pro děti důležitá, protože jejím prostřednictvím vyjadřují na papír své aktuální pocity, emoce a zážitky. U citátu R1 respondentka uvedla také důležitost použitých barev, které v kresbě dítěte převažují. U citací R2, R3 a R6 se objevují téměř totožné odpovědi.

Učitelky mateřských škol se s rodiči shodly na tom, že je kresba jistou komunikací dítěte, které své pocity či náladu neumí slovně popsat. Na rozdíl od rodičů se ve výpovědích učitelek objevuje pojem diagnostika. Učitelky mateřských škol považují kresbu za důležitý diagnostický nástroj, ze kterého se dá vyčíst, jak se dítě cítí, jaké postavení zaujímá v kolektivu, jestli ho trápí nějaký problém a podobně. U citací učitelek lze pozorovat jistou profesionalitu vůči rodičům. Citace U1 a U6 poukazují mimo jiné na to, že z kresby lze diagnostikovat také postavení členů rodiny a jistou funkčnost rodiny.

Z kresby lze tedy vyčíst, kdo má v rodině hlavní slovo, kdo je jistou hlavou rodiny a podobně. Citace U3 vypovídá o tom, že z dětské kresby lze také určit úroveň vývoje dítěte, jestli se jedinec vyvíjí fyziologicky, či patologicky. U citace U4 učitelka popisuje kreslení jako přirozenou činnost dítěte.

4.4.7 Hra

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R2: „Mohou hraním napodobit všechno, co reálně není a třeba ani nebude možné, třeba mořské víly anebo když si hrajou na proměny ve zvířata. Anebo si hrajou na to, co je pro ně z různých důvodů zakázáno, třeba krájení nožem, řízení auta a podobně.“</p> <p>R3: „Chtějí si vyzkoušet různé role, takže si často hrajou třeba na rodiče, na různé profese a podobně. Je to v podstatě nenahraditelná cesta rozvoje osobnosti.“</p> <p>R4: „Podle mě proto, že jim to od narození vštěpujeme do podvědomí, pro zábavu.“</p> <p>R5: „No tak hraním se děti jednak učí a také mohou uniknout do jiného světa, do světa, ve kterém by například chtěly být.“</p>	<p>U1: „Pro děti je to přirozená činnost, při které se rozvíjejí a baví je zároveň.“</p> <p>U2: „Tak proto, že jim je to nejpřirozenější. U hry se jim rozvíjí taky jejich osobnost. Je to jejich prvotní aktivita, která jim je vlastně přirozená a které se nemusí nijak učit.“</p> <p>U3: „Tak to už určitě v pár rozhovorech zaznělo, je to pro ně přirozené. Oni se vlastně učí i hrou.“</p> <p>U6: „Díky hře děti poznávají nové věci a je to pro ně i určitá zábava. Neberou hru jako takovou, že je to něco u čeho se učí, většinou učitel má za hrou záměr, ale dítě je hravé a díky hře se naučí mnoho nového, i když je to nezištnou formou. Hra je podle mě základní činností pro rozvoj dítěte.“</p>

Interpretace kategorie

Rodiče se ve většině odpovědí shodují v tom, že je hra jistým prostředkem úniku do světa dětské fantazie a představ. Díky hře se dokážou vžít do jiných rolí, což představuje jistou formu sociálního učení, například u citace R2. Dále si u citace R3 můžeme všimnout odborné definice záměru hry, což je u rodičů neobvyklé. Odpověď R5 poukazuje na dvě stránky hry: hraním se děti jednak učí a také mohou uniknout do světa fantazie a představ. Ve většině citací rodičů lze pozorovat příklady ze života jejich dětí: mohou si hrát na mořské víly, proměny ve zvířata, krájení nožem a podobně. Rodiče označují hru jako činnost, která je dětem od narození vštěpována do povědomí, jasný příklad můžeme nalézt v citaci R4.

Naproti tomu jsou odpovědi učitelek mateřských škol, které se v porovnání s rodiči značně liší. Ve většině rozhovorů s učitelkami zazněl pojem přirozenost a spontán-

nost. Podle většiny učitelek je hra činnost, které se dítě nemusí nijak učit a je mu od narození nejpřirozenější. Odpověď U1 poukazuje na dvě stránky dětské hry: hra je aktivitou, která dítě baví a zároveň ho rozvíjí po všech stránkách. Z toho vyplývá, že hra pro dítě představuje zábavnou činnost, za pomoci které se dítě rozvíjí. Citace U3 považuje hru za jistý prostředek učení. U citace U6 se opět vyskytuje pohled na hru jako na zábavnou činnost, kterou se dítě učí novým věcem a rozvíjí se.

4.4.8 Dětství dnes a v minulosti

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Současné dětství ve srovnání s dětstvím před 25-30 lety, které jsem já schopná porovnat, je daleko více svázané. Je to asi díky dnešní technice. Hračky jsou digitální nebo elektronické. Na jedné straně jsou děti od raného dětství s technikou spojené a berou ji jako samozřejmost, ale na straně druhé děti neznají základní věci, které děti poznávaly při hraní s přírodními materiály.“</p> <p>R2: „Dnešní dětství je pro mě moderní. Dítě ve třech letech toho umí například na mobilním telefonu více, než třeba já.“</p> <p>R4: „No a taky pro mě charakterizuje to, že je všude moc techniky. Děti jsou zvyklé na to, že mají od dětství počítače, mobily, tablety.“</p> <p>R6: „Dnešní dětství je určitě plné elektroniky a různé vymoženosti. Je to opravdu strašné. Já to vidím třeba i na mojí malé. Ta umí na mobilu víc věcí než já, je jak profík. Od malička jsou dnes děti s touto technikou spojené.“</p>	<p>U1: „No, upřímně jsem ráda, že jsem vyrůstala v jiné době. Dnešním dětem podle mého názoru chybí přítomnost rodičů. Ve školce děti tráví velmi mnoho času a nastupují do ní už před třetím rokem.“</p> <p>U2: „Jak už jsem říkala, tak dříve měli rodiče na dítě více času. Teď shání hlídání, kde můžou. A taky je to tím, že jsou teďka všude počítače. Děti už doma třeba něco netvoří nebo nevyrobí.“</p> <p>U3: „Určitě. Rozhodně ano. Je to nesrovnatelné. My jsme měli před barákem výkop na kanál a tam jsme si každý den hráli.“</p> <p>U4: „Jako charakterizovala bych ho tak, že dnešní dětství je ochuzeno o pohybové aktivity na úkor práce s počítačem třeba.“</p>

Interpretace kategorie

Odpovědi rodičů a učitelek mateřských škol se shodovaly v tom, že je dnešní dětství velmi uspěchané, vyspělé a moderní. Děti mají podle nich k dispozici elektroniku, kterou umí již od brzkého věku ovládat. U citace R1 respondentka uvádí srovnání hraček v dnešní době a v době, kdy byla dítětem. Dříve byly hračky z přírodního materiálu, kdežto dnes jsou digitální a více moderní. Odpovědi R2, R4 a R6 se shodují v tom, že dnešní děti umí od malička ovládat techniku mnohdy více než jejich rodiče.

Odpovědi učitelek jsou rozvedeny podrobněji než odpovědi rodičů. Většina učitelek se shodla, že dětem chybí přítomnost rodičů. Učitelky v rozhovorech poukazovaly na to, že dětem chybí motivace k tvoření, mají málo pohybových aktivit, ale velice dobře umí ovládat moderní techniku. U citace U3 si můžeme všimnout vzpomínek učitelky z dětství, která se velmi liší od dnešních aktivit dětí. Citace U1 a U2 uvádí, že mají rodiče na děti méně času, než tomu bylo kdysi. Děti v mateřských školách tráví podle učitelek mnoho času. Citace U4 upozorňuje na skutečnost, že dětem chybí pohybové aktivity. Na úkor pohybových her a aktivit děti pracují více s moderní technikou.

5 ZÁVĚR VÝZKUMU

Výzkumná část byla provedena za pomoci kvalitativní metody výzkumu. Výzkumnou metodou bylo zvoleno interview, které obsahovalo pouze otevřené otázky. Hlavním cílem výzkumu bylo dopovědět na výzkumné otázky, které jsou uvedeny v kapitole 5.1.2. Osloveno bylo celkem dvanáct respondentů, z toho šest učitelek mateřských škol a šest rodičů dětí předškolního věku. Vzhledem k velikosti výzkumného vzorku by neměly být výsledky výzkumu vztahovány na celou populaci. Hlavní poznatky v rozhovorech byly okódovány a z kódů bylo následně utvořeno osm kategorií. Dané téma bylo velmi zajímavé, ale také obtížné zkoumat. Obtížné proto, že u téměř poloviny učitelek nebylo snadné najít stěžejní informace v jejich odpovědích. Ve většině případů odpovídaly pouze pár slovy, a proto bylo potřeba klást další doplňující otázky. Překvapivé je, že se u učitelek, v porovnání s rodiči, neukázala profesionalita nijak výrazně. Rodiče na otázky odpovídali více spontánně a bez zábran.

5.1 Souhrnné výsledky

Bylo stanoveno celkem osm výzkumných otázek, na které se v průběhu výzkumu podařilo získat odpovědi. Pod pojmem dítě si rodiče představí „malého človíčka“, který potřebuje pomoc od druhého člověka (nejčastěji od rodiče). Dítě je označováno zdrobnělinou, protože k němu rodič pociťuje emoce. Učitelky pojem dítě definovaly jako jedince, kterého zařadily do určitého časového období. Na rozdíl od rodičů dokázaly uvést také vlastnosti dítěte. Dá se říci, že u této otázky se u učitelek prokázaly jisté poznatky a znalosti z oboru a také jejich profesionalita. Druhá otázka zabývající se dětstvím přinesla jisté rozepře. Odpovědi rodičů a učitelek mateřských škol se naprosto rozcházejí. Rodiče definovali dětství jako období, kdy nemá dítě starosti, povinnosti a pouze si hraje. Učitelky označily dětství jako etapu lidského života, kterou dále věkově vymezily. Stejně tak jako v odborných literaturách není striktně uvedena věková hranice dětství, nebylo tomu jinak ani u učitelek.

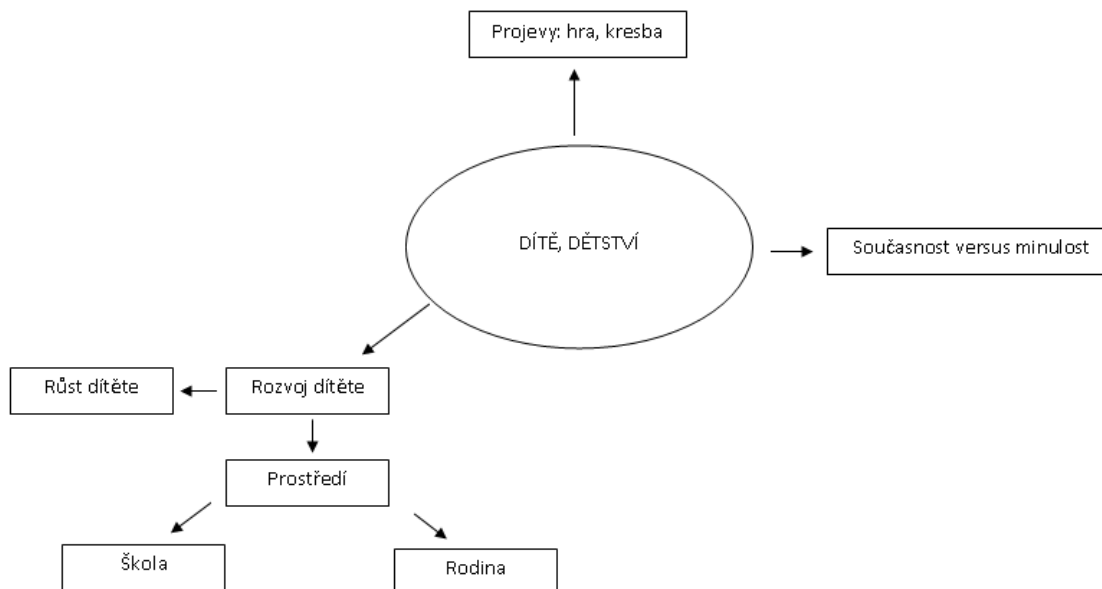
K pojmu dětství se také váže etapa života, kdy dítě vstupuje do základní školy. U této výzkumné otázky byly odpovědi obou skupin respondentů shodné. Vstup dítěte do základní školy vidí jako značnou změnu. Podle rodičů dítě především ztrácí bezstarostnost, volnost a získává zkušenosti. Odpovědi učitelek se shodují v tom, že je pro dítě přestup z mateřské školy na základní školu velkou změnou. Je to konec bezstarostného období a nastává přebírání povinností.

Další otázka zabývající se dětskou kresbou přinesla mezi rodiči a učitelkami shodné odpovědi. Podle obou skupin respondentů je dětská kresba jistým prostředkem komunikace pro dítě, které neumí své pocity, emoce a zážitky vyjádřit slovně. U učitelek se objevuje u této tematiky profesní odbornost, například uvádějí v odpovědích pojem diagnostika kresby a její využití.

U výzkumné otázky, která se zabývá dětskou hrou, byla zjištěna odlišnost názorů obou skupin respondentů. Rodiče na hru nahlíží jako na činnost, kdy děti uniknou do světa fantazie. V odpovědích často uvádějí příklad hry ze života jejich dětí. Naproti tomu učitelky definují hru jako spontánní a přirozenou činnost, která děti baví a zároveň je obohacuje o nové poznatky. Další část výzkumu se zaměřovala na to, co pro respondenty představuje pojem růst a rozvoj dítěte a co mají oba pojmy společného. Rodiče byli oproti učitelkám ve svých odpovědích konkrétnější a používali odbornější výrazy. Dokázali popsat, co oba dva pojmy znamenají a také uvedli, co mají společného a jak spolu souvisí. Učitelky mateřských škol nedokázaly pojmy vysvětlit, uváděly pouze to, co mají společného a jakou mají souvislost.

Předposlední výzkumná otázka odpověděla na problematiku současného dětství. Odpovědi se naprosto shodovaly. Rodiče i učitelky vidí současnou dobu jako vyspělou, moderní a uspěchanou. Podle obou tázaných stran jsou dnešní děti od malička zvyklé na elektroniku, kterou umí bez problému ovládat. Učitelky byly ve svých odpovědích podrobnější. Podle nich jsou za to odpovědní především rodiče, kteří mají na děti méně času, než tomu bývalo dříve. Rodiče děti málo motivují k tvořivosti a ostatním činnostem.

Poslední otázka udává odpovědi na vliv rodiny a školy pro rozvoj vlastností u dítěte. U této problematiky se odpovědi rodičů a učitelek zcela odlišují. Rodina považuje za základ pro správný rozvoj dítěte spolupráci rodiny a školního prostředí. Podle rodičů by měla rodina vychovávat a škola vzdělávat. Naproti tomuto tvrzení stojí odpovědi učitelky, které uvádí, že rodina tvoří základ. Do svých odpovědí zahrnuly několik příkladů ze své dlouholeté praxe.

Obrázek 1 Grafické znázornění výsledků

Na výše uvedeném grafickém znázornění výsledků si lze všimnout, co a jak působí na dítě a průběh jeho dětství. Za typickou a spontánní činnost dítěte je možno považovat kresbu a hru, která je jistým projevem v tomto období. Je nezbytné zdůraznit značný rozdíl mezi současným dětstvím a dětstvím v minulosti. Dnešní dětství ovlivňuje především moderní technika a vyspělá doba. S bytím dítěte úzce souvisí dva pojmy: růst a rozvoj dítěte, které jsou ve vzájemné interakci. Na rozvoj a růst dítěte také působí dva rozdílné faktory: škola a rodina.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo odhalit představy učitelek mateřských škol a rodičů o dítěti a dětství. V teoretické části bakalářské práce byly vymezeny vývojové epizody dítěte, dále dětství z historického pohledu a v neposlední řadě byly uvedeny typy současného dětství.

Ke sběru výsledků byla použita metoda polostrukturovaného interview a respondentům byly kladeny otevřené otázky. Odpovědi byly zaznamenávány na diktafon a následně převedeny do listinné podoby. Učitelky mateřských škol ani rodiče neměli žádné námítky s uskutečněním rozhovoru a vždy poskytli co nejvíce informací. Učitelky byly z různých mateřských škol ve Zlínském kraji, oslovení rodiče taktéž. Generační rozdílnost učitelek mateřských škol byla zvolena záměrně za účelem odhalení co nejvíce rozdílů mezi dětstvím dnes a dětstvím dříve.

Před samotnou realizací výzkumu se dalo očekávat, že mají učitelky mateřských škol oproti rodičům určitou výhodu a jejich odpovědi budou konkrétnější a projeví se u nich profesionalita v oboru. Při samotné realizaci interview však bylo překvapivě zjištěno, že není příliš velký rozdíl mezi učitelem odborníkem a rodičem laikem. Pod pojmem dítě si obě dvě skupiny respondentů představují jedince a živého tvora. Učitelky mateřských škol dokázaly pojem více specifikovat, dokázaly pojmenovat dětské vlastnosti a dítě zařadit do určitého časového období. Pojem dětství vyvolal u rodičů i učitelek totožné představy, nahlíží na tuto etapu života jako na bezstarostné období plné her. Odpovědi související s kresbou a hrou přinesly názor, že jsou obě dvě činnosti projevem dětství. Kresba je podle obou skupin spontánní činnost, která slouží jako prostředek komunikace mezi dítětem a okolím v době, kdy své pocity neumí slovně vyjádřit. U hry byly názory a představy různorodé. Podle učitelek je to činnost, kterou se dítě nemusí učit, rozvíjí ho po všech stránkách a zároveň ho baví. Podle větší části rodičů je to činnost, při které dítě vstoupí a unikne do světa fantazie. Naproti tomu stojí menší část rodičů, která zastává názor, že je to činnost, kterou se děti od malička učí a je jim vštěpována do povědomí. U otázek týkající se dětství byly odpovědi téměř totožné. Vstup dítěte do základní školy je pro něj velkou změnou. Začíná mu období plnění povinností, získává nové poznatky, kamarády, uznává autority. Na otázku ohledně dětství v dnešní době obě skupiny respondentů odpověděly, že je dnešní doba uspěchaná, plná vyspělé a moderní techniky. Děti už si tolik nehrají, nescházejí se na hřišti a podobně. Učitelky mateřských škol to vidí jako negativum, které připisují především samotným rodičům. V současnosti nemají rodiče tolik času na děti, hodně pracují a přenechávají výchovu prarodičům nebo chůvám na hlídání. S tím souvisela

také otázka, zda je důležitější vliv rodiny nebo školy na rozvoj dítěte. Učitelky kladly jasný důraz na rodinu. Rodiče se ve většině odpovědích shodli na tom, že je důležité, aby rodina a škola byla v interakci - škola vzdělává, rodina vychovává. Překvapivé se mohou zdát odpovědi na kladenou otázku týkající se pojmu růst, rozvoj dítěte a jejich vzájemné působení a podobnost. Rodiče odpovídali více odborněji a dokázali vysvětlit nejen pojmy, ale byli schopni říci, jak na sebe působí a jestli si jsou podobné. Učitelky mateřských škol spíše nedokázaly tyto pojmy vysvětlit, pouze řekly, co mají společného.

Závěrem je nutno podotknout, že dané téma bakalářské práce je možno považovat za obecné a široce uchopitelné. I za těchto podmínek však bylo dosaženo stanovených cílů a rovněž na veškeré výzkumné otázky byly nalezeny odpovědi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ALLEN, K a Lynn R MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, 187 s. ISBN 8073670550.
2. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000, 377 s. ISBN 80-7239-060-0.
3. GAVORA, Peter, 1992. *Naivné teórie dieťaťa a ich pedagogické využitie*. Pedagogika, 42, č. 1, s. 95-102.
4. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2004, 286 s. Pedagogická praxe. ISBN 9788073676285.
5. HŘÍCHOVÁ, Miloslava, Jana MIŇHOVÁ a Lenka NOVOTNÁ. *Vývojová psychologie pro učitele*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, 82 s. ISBN 80-7082-626-6.
6. JAKABČIC, Ivan. *Základy vývinovej psychológie*. Bratislava: Iris, 2002, 83 s. ISBN 80-89018-34-3.
7. KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Vyd. 3. Překlad Magdalena Valášková. Praha: Portál, 2006, 287 s. ISBN 80-7367-121-2.
8. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana; PUPALA, Branislav (eds.) *Předškolní a primární pedagogika - Předškolní a elementární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. 455 s. ISBN 80-7178-585-7.
9. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
10. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 182 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
12. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
13. SKORUNKOVÁ, Radka. *Úvod do vývojové psychologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 69 s. ISBN 978-80-7041-956-4.

14. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.
15. ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 168 s. ISBN 80-244-0945-3.
16. ŠMELOVÁ, Eva. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 75 s. ISBN 978-80-244-2238-1.
17. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004, 71 s. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.
18. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
19. VACÍNOVÁ, Marie, Dobromila TRPIŠOVSKÁ a Marie FARKOVÁ. *Psychologie*. Vyd. 2., rozš. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 240 s. ISBN 978-80-7452-008-2.
20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
21. VASTA, Ross, Marshall M HAITH a Scott A MILLER. *Child psychology: the modern science*. New York: John Wiley & Sons, c1992, xix, 665 p. ISBN 0471887544-.
22. TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 198 s. ISBN 80-7178-503-2.
23. ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2005, 202 s. Příručka moderního člověka. ISBN 80-7234-420-x.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

U Učitelka mateřské školy

R Rodič

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Grafické znázornění výsledků	44
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Charakteristika učitelek mateřských škol	28
Tabulka 2 Charakteristika rodičů.....	29

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Interview - U3

PII: Interview - R3

PŘÍLOHA P I: INTERVIEW - U3

Pohlaví respondenta: Žena

Věk: 42 let

Otázka: Co si představíte pod pojmem dítě?

Respondentka: „*No dítě je živý tvor, hodně živý.*“ směje se. „*Tak někdo je třeba dítě i ve třiceti, někdo třeba i do důchodu a někdo je vlivem okolností dospělý velice brzo. Dítě je hravý jedinec.*“

Otázka: A co si představíte pod pojmem dětství?

Respondentka: „*Dětství? No to je to období, ve kterém je dítě dítětem. Dětství je vlastně všechno to, co ho obklopuje a co prožívá v tomto období. Někdo ho může prožívat deset let, někdo patnáct let a mnozí z nás třeba i třicet let. Je to podle mě hodně individuální. To samé u toho dítěte.*“

Otázka: Co dítě získává v dětství a co ztrácí, když je starší – vstup do ZŠ?

Respondentka: „*No tak co získá v dětství? No tak určitě jsou to první lásky, první kontakty, první kamarádství, taky jsou to vlastně nešťastné lásky, už ve školce. Něco jako já tě miluju a já tě nemiluju a už se s tebou nebudu kamarádit a neštěstí je hotovo. Při tom nástupu do základní školy ztrácí jednoznačně svět fantazie. Ztrácí se vše, kolem toho bezstarostného dětství a začínají školní povinnosti.*“

Otázka: Proč děti rádi kreslí?

Respondentka: „*Je to pro ně přirozené. Už obyčejný klacek a malování do písku nebo malování s maminkou prstíkem do mouky, takže je to pro ně přirozený projev. Některé děti se jen tím vlastně umí vyjádřit, což slouží později také k diagnostice některých sociálně patologických jevů. Ale na to zase musí mít člověk trošičku vlastnosti a nějaký kurz, aby dokázala v té kresbě najít ty znaky.*“

Otázka: Proč si děti rádi hrají?

Respondentka: „*Proč si rádi hrají?*“ přemýšlí. „*Tak to už určitě v pár rozhovorech zaznělo, je to pro ně přirozené. Oni se vlastně učí i hrou. Všechno obsluhovat, poznávají tím svět. My tady máme třeba dva individualisty, kteří jsou samotáři a hrají si pouze sami. Jim stačí třeba zvuková kulisa ostatních dětí a jsou spokojení.*“

Otázka: Co si představíte pod pojmem růst a rozvoj dítěte? Mají tyto pojmy podle vás něco společného?

Respondentka: Začala se smát. „*No celkově to spolu moc souvisí. No samozřejmě. Někdo se vyvíjí překotně a nejsou pak všechny složky vyrovnané, třeba tady zrovna Lukášek je na tom fyzicky výborně, ale co se týká psychiky, vnímání a vztahů, tak tam je to úplně špatné.*“

Takže někde třeba převažuje ten růst nad rozvojem a u někoho to může být zase obráceně. Určitě.“

Otázka: Jak byste charakterizovali současné dětství?

Respondentka: *„Současné dětství ..“ přemýšlí. „Naše třída je dobrá. Ale co vím, třeba u sousedů, co jsou děti, tak to je počítačová doba. Děti počítačů, tabletů a já nevím, čeho všeho ještě ..“ kroučí hlavou. „Nepovídají si mezi sebou, nezpívají si, nechodí ven vůbec. No nevidím to dobře, jakoby pro ten život další.“*

Otázka: Vnímáte nějaký rozdíl pohledu na dětství dnes a dětství dříve?

Respondentka: *„Určitě. Rozhodně ano. Je to nesrovnatelné. My jsme měli před barákem výkop na kanál a tam jsme si každý den hráli.“ Směje se. „Tam jsme si hráli a pouštěli si térové lodičky, chodili jsem se dívat na cestu, kdy konečně pojedou nějaké auto. No a nebo když zamrzlo, tak se na silnici dalo bruslit, že jo. Takže úplně něco jiného.“ Kýve hlavou.*

Otázka: Jak podle vás působí rodinné prostředí a školní prostředí na rozvoj vlastností u dítěte?

Respondentka: *„Rodina je určitě tím základem. Je to to nejdůležitější pro dítě. Škola by měla jen doplňovat, ale v mnohých případech je to přesně naopak. Že škola je ta hlavní a rodiče do školy odkládají děti a čekají od nás učitelek to, že jim děti nejen vzděláme v nějakých oblastech, ale že jim je taky vychováme. Je však pravda, že by měla školka zastupovat obě dvě tyto funkce, ale všeho s mírou. Ty věci, které se rodičům nelíbí, že se třeba děti v rodině naučí, tak to pak svádí na to, že se to dítě naučilo ve školce a podobně. Takových případů je bohužel spousta.“*

PŘÍLOHA P II: INTERVIEW - R3

Pohlaví respondenta: Žena

Věk: 40

Počet dětí: 2

Věk dětí: 3, 8

Otázka: Co si představíte pod pojmem dítě?

Respondentka: „Dítě, no po právní stránce si představím osobu do patnácti let nebo respektive do osmnácti let. No ale lidsky si představím nějakého malého človíčka, který potřebuje od rodičů, především matky každodenní pomoc a zázemí. Jak sociální, tak materiální.“

Otázka: A co si představíte pod pojmem dětství?

Respondentka: „Dětství pro mě představuje to období, které je naplněné učením, především hraním, také sebepoznáním a zároveň období prosté odpovědnosti, kdy se odpouštějí chyby.“

Otázka: Co dítě získává v dětství a co ztrácí, když je starší? (například vstup do ZŠ)

Respondentka: „Tak především získává nové a cenné zkušenosti, poznání a místo ve skupině, o které je nutné bojovat. Tím myslím třeba to, že si vytváří na základní škole nové vztahy, hledají si nové kamarády a musí o to bojovat, oproti rodině. No a ztrácí se pochopitelně ta dětská bezstarostnost, těsný kontakt s rodinou a jistoty pramenící z dosavadního režimu dne. Musí si zvykat na nové prostředí, nové povinnosti a harmonogram dne.“

Otázka: Proč děti rádi kreslí? Kreslí vaše dítě rádo a co například nejčastěji maluje?

Respondentka: „Proč děti rádi kreslí?“ Přemýšlí. „No tak kreslení je určitá forma sebe-realizace a úžasné vítězství nad problémem s koordinací ruky a oka. Samotné kreslení také může sloužit jako komunikace, když dítě třeba ještě neumí mluvit, ale své pocity vyjadřuje na papír. Moje dcera ráda kreslí přírodu, třeba stromy, sluníčka a kytičky a syn, jako asi každý kluk rád maluje auta.“ Usmívá se.

Otázka: Proč si děti rádi hrají?

Respondentka: „Asi proto, že nemají žádné zábrany. Chtějí si vyzkoušet různé role, takže si často hrajou třeba na rodiče, na různé profese a podobně. Je to v podstatě nenahraditelná cesta rozvoje osobnosti.“

Otázka: Co si představíte pod pojmem růst a rozvoj dítěte? Mají tyto pojmy podle vás něco společného?

Respondentka: „No, takže..“ Nadechla se. „Pod pojmem růst si představím antropometrické změny a pod pojmem rozvoj si představím zase posun v oblasti neuropsychického

vývoje. Oba pojmy charakterizují vývin osobnosti, ale každý znamená něco jiného, ale dá se říct, že spolu tyto dva pojmy hodně souvisí.“

Otázka: Jak byste charakterizovali současné dětství?

Respondentka: *„Současné dětství je podle mě hodně krizové. Často se zapomíná na dítě samotné a také na jeho potřeby. Nejen biologické, ale také sociální, psychické. Možná bych to charakterizovala jedním slovem jako maraton. Kroužky, školka, hlídárna, návštěvy, televize, počítač, nepravidelné jídlo, málo spánku, množství informací a to celé potom zase znovu. Je to vše strašně vyspělé a uspěchané.“*

Otázka: Je podle vás nějaký rozdíl mezi současným děstvím a děstvím dříve? Pokud ano, tak jaký?

Respondentka: *„Určitě je. To bez pochyb. Současný rodič hodně podléhá módním trendům a to bez ohledu na potřeby dítěte. Rodiče dítě přihlásí do několika kroužků, do kterých často dítě samotné ani chodit nechce a tím pádem již v raném dětství předává dítě do péče jiných osob. Oproti tomu bylo dřívější dětství postaveno na větších jistotách, pravidelném režimu a teplé domácí stravě.“*

Otázka: Jak podle vás působí rodinné prostředí a školní prostředí na rozvoj vlastností u dítěte?

Respondentka: *„Pozitivní efekt bude zajištěn tehdy, pokud bude působit rodinné a školní prostředí stejně, to znamená, že nepůjdou proti sobě. Ideální je dosažení synergie. Prostředí a to jakékoliv, má vliv na rozvoj dítěte, ale nejen pozitivní, ale také negativní. Odlišná bude míra působení prostředí v jednotlivých vlastnostech. Prostředí může ovlivnit také postoje dítěte, dosavadní i budoucí postoje, dále může ovlivnit motivy, schopnosti, méně však temperament a podobně.“*